

A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei¹

RITECZ György² – SALLAI János³

Az egyetemes és a magyar történelem során a migráció egyaránt folyamatosan jelen volt, jelen van, és ismerve a globalizáció jellemzőit, kijelenthetjük, hogy a jövőben is jelen lesz, sőt meghatározóvá válik. A magyarok honfoglalás és honalapítás előtti életmódjukból adódóan vándorló nép voltak, amely a Volga és a Káma folyótól a sztyeppéken áthaladva birtokba vette a Kárpát-medencét. A vándorlást követő letelepedés, első királyunk, István államalapítása óta törvényeinkben folyamatosan jelen vannak az országunkba érkező „idegenek”, azaz a nem magyar állampolgárságú személyek, bevándorlók. Jöttek ide hittérítők, zarándokok, kereskedők, zsidók, német lovagok, jászok, kunok, rácok, horvátok, szerbek, svábok, lengyelek, csehek, olaszok stb. A nagy francia forradalom hatására először Európában, majd az egész világon öntudatukra ébredtek a nemzetek,⁴ nemzetiségek, felerősödött a nacionalizmus, a sovinizmus, amelynek velejárója lett a pogrom, az idegenek iránti gyűlölet, az elutasítás, ami nem új jelenség a világtörténelemben. Ennek következtében a 19. században, többek között Oroszországban nagyszabású zsidóüldözésre került sor, amely miatt zsidók tízezrei hagyták el az országot. Ami kivándorlás Oroszországból, az bevándorlás más, szomszédos államokba. Így e kivándorló zsidók tízezrei többek között Galíciában és Magyarországon bevándorlóként jelentkeztek.

A magyar történelemmel párhuzamosan Európában és a világon is egyidejűleg volt jelen a ki- és bevándorlás. Amerika, majd Afrika felfedezése, az új földrészek telepések általi birtokba vétele mind-mind újabb lökést adott a migrációnak, a hazájukat elhagyó személyek, népcsoportok vándorlásának. Az első, majd a második ipari forradalmat követően alapvetően megváltozott az emberek élete Európában és a világon. Elterjedtek a tömegtermékek, a vasút és a gőzhajó megjelenésével lehetővé vált a tömeges utazás,

1 A tanulmány a szerzők azonos címmel megjelent könyvének részlete: Ritecz György – Sallai János (2015): *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei*. Budapest, Hanns Seidel Alapítvány.

2 Dr. RITECZ György PhD, ny. r. ezredes, szakértő, Belügyminisztérium, oktató, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola
Dr. György RITECZ PhD, retired police colonel, expert, Ministry of Interior, lecturer, NUPS Doctoral School of Law Enforcement
orcid.org/0000-0001-9280-7300, riteczgy@gmail.com

3 Prof. Dr. SALLAI János r. ezredes, tanszékvezető, NKE RTK Rendészettudományi és -történelmi Tanszék, tőrzstag, kutatási terület vezetője, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola
Prof. dr. János SALLAI PhD police colonel, head of department, NUPS Faculty of Law Enforcement Department of the Theory and History of Law Enforcement, fellow member, head of research area, NUPS Doctoral School of Law Enforcement
orcid.org/0000-0001-6674-1942, sallai.janos@uni-nke.hu

4 1885–1888 Országgyűlési Irományok, V. kötet, 146. szám, 122.

és már nemcsak a kereskedők, hanem mások is kimozdulhattak a falvakból, városokból. Az utazást elősegítette, hogy ekkor már jó leírások, térképek álltak rendelkezésre. A sajtótermékek elterjedtté váltak, és tudósítottak más országokról, lehetőségekről (például munkavállalás az USA-ban, a meggazdagodás ígérete...). A morzetávíró után a telefon, azt követően pedig a rádió felerősítette az informálódást a világ országainak életéről, a ki- és bevándorlás lehetőségeiről. Mindezt tovább generálta a légi közlekedés elterjedése a 20. században, az adatátviteli forradalom eredményeként berobbant információáramlás, a globalizáció térnyerése.

A Magyarország fejlődéstörténetében meghatározó dualista időszakban egyszerre alakult ki a tömeges bevándorlás és kivándorlás jelensége, amelyre először 1885-ös törvényjavaslatával Irányi Dániel hívta fel a figyelmet. „Magyarország határai minden megszorítás nélkül nyitva állanak minden külföldinek. Senki sem kérdi tőle, kicsoda, honnan jön, miért jött, miből él. Lehet becsületes ember – s a legtöbb az –, de lehet gonosztevő is.” S bár a benyújtott törvényjavaslatot elvetették, de a kormány később a ki- és bevándorlás kezelésére egy komplex törvénycsomagot dolgozott ki és nyújtott be. Az akkori politikai vezetés véleményünk szerint jól látta, hogy nemcsak a ki- vagy bevándorlási problémát kell kezelni, hanem a két kérdésre csak komplex válasz adható, amely kapcsán mindenképp vizsgálni kell a határellenőrzés rendszerét, és a kivándorláshoz szorosan kapcsolódó útlevéljogszabály meghozatalát is.

A benyújtott törvényjavaslatok vitáiból a területi korlátok és a relevancia miatt csak a kivándorlásról szóló 1903. évi IV. törvénycikk, és a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló 1903. évi V. törvénycikk („bevándorlási” tv.) szövegéből emelünk ki. A kivándorlási törvény vitájában Kristóffy József képviselő szerint a kivándorlás alapvető oka, hogy „a kivándorló lakosság elsősorban önmagának akar használni, hogy nagyobb igények mellett, és a messze távolban magának jólétet teremtsen. Ezt a jobblétre irányuló törekvést kényszereszközökkel meggátolni vagy megakadályozni nem lehet a modern állam hivatása, mert hiszen ezen eljárás a közszabadság elemi előfeltételeivel ütköznék össze.”⁵ A bevándorlási törvény vitájában Nyegre László mondataiból jól kirajzolódott a fő vezéreszme: „Nem lehet célja a bevándorlási kérdés rendezésének, hogy kínai falakkal vegyük magunkat körül a külföldiekkel szemben.”⁶ Az ügy előadója megjegyezte ugyanakkor, hogy kínai falként kell emelkednie a törvénynek azon külföldi elé, „aki az állam érdekeire hátrányossá válhat.”⁷

A fenti mondatok és a mai helyzet között – úgy gondoljuk – kísérteties a hasonlóság. Immár 2015-öt írunk, hazánkban és az EU-ban is eltérő súllyal, de egyszerre van jelen a ki- és bevándorlás, azaz a migráció jelensége. Azzal, hogy hazánk tagja lett az EU-nak, 2004 egy fontos dátuma lett a magyar munkavállalóknak, és a máshonnan vándorlóknak is, mert ezáltal a jobb, biztonságosabb élet reményében tovább tudnak menni Németországba, Hollandiába, Svédországba, Nagy Britanniába stb.

5 Sallai János – Kobilka István (2014): Kivándorlás első törvényi szabályozásai a XX. század elején Magyarországon és annak mai aktualitása. In: *Szakmai Szemle*, 2014/2. sz. 130.

6 Uo.

7 Uo.

A migráció mozgatóerői, elősegítő tényezői között meghatározó a globalizáció hatása. Azon tény következtében, hogy ma a Föld csaknem minden pontja 24 órán belül repülővel, helikopterrel vagy más közlekedési eszközzel elérhető, továbbá (szinte) bármely pontjáról telefonhívás, internetkapcsolat létesíthető, bolygónk – mondhatni – globális faluvá zsugorodott. A közlekedési lehetőségek megsokszorozódása és a minden területről való informálódási lehetőség egyben kihívás a migránsjelölt számára, hogy szükség esetén vagy a jobb élet reményében átlépjen ország- és kontinenshatárokat. Mindezt a globalizáció fő színterei, a TNC⁸-k hajtómotorként befolyásolják, mivel a minél nagyobb profit reményében leányvállalataikat biztonságos környezetben, de a legolcsóbb munkaerő helyszíneire telepítik, ahol a környezetvédelmi és más előírások minél kevesebb kötelezettségeket rónak rájuk. S mivel a termelési feltételek, a biztonságpolitikai körülmények, a nyersanyaglelőhelyek folyamatosan változnak (például az olajár miatt a szállítási költségek), ezért a termelési szinterek is változnak, s ebből következik, hogy a mindenkori munkaerőigény is változik. Mindez a globális világban állandóan új munkamegosztást, új munkaerő-elosztást eredményezett, ami folyamatos munkaerő-vándorlást indukál. Mindezek indokolják, hogy könyvünkben a migráció egyik katalizátorával, a globalizációval is részletesen foglalkozzunk.

Migráció témakörében a zsidók Egyiptomból való kivonulása óta számtalan tudományos és irodalmi alkotás született. A 19–20. század fordulóján bekövetkezett magyar kivándorlás és a Magyar Királyság területére való bevándorlás hasonlóan nagy teret kapott mind a politikában, mind a magyar történelemben, irodalomban. A 20. században ez a folyamat folytatódott, és több tudományágban diplomamunkák, diszsertációk százai íródtak a témában. Az internetes kereső a migráció szó esetén tizedmásodpercek alatt több százezer cikket, művet jelenít meg. Ezért források tekintetében a bőség jellemzi a migráció témakörét. Ugyanakkor fontosnak tartottuk, hogy a globális világban, az EU-ban és hazánkban egyaránt kiemelkedő problémát a jelenlegi állapotában mutassuk be, amelyhez a fogalmak és a társadalmi környezet pontos ábrázolása is hozzátartozik. Fő célként a jelenleg kialakult migrációs trendeket, az illegális migráció helyzetképét terveztük megrajzolni, a befolyásoló tényezőket feltárni, melyek mind az oktatásban, mind a politikai döntéshozók számára hasznosak és felhasználhatók lehetnek.

A könyv írása időszakában mind a szerzők, mind a térségben élő emberek megtapasztalhatták, megtapasztalhatják a globális felmelegedés trendjébe illeszkedő hőség eluralkodását és következményeit. Ez szervesen illeszkedik a globális felmelegedés folyamatába, és migrációt gerjesztő hatása rövid és hosszú távon egyaránt érzékelhető.

Emellett a történelmi tapasztalatok bizonyítják, hogy a vándorlás a hazai és egyetemes történelemben az ősember óta folyamatosan jelen van, nagysága, trendjei különböző motivációk, befolyásoló tényezők hatásai révén változnak. Az első ipari forradalom, a motorizáció és az adatátviteli forradalom a vándorlás lehetőségeit kibővítette,

8 Transznacionális vállalatok: olyan vállalatbirodalmak, amelyek országhatárokon átnyúló tevékenységet folytatnak, fő céljuk a profit maximalizálása. Tevékenységüket a tőkeemegtérülés szempontjából a legkedvezőbb országba helyezik át. Termelésüket és értékesítésüket az egész világon végzik.

így az elmúlt két évszázadban a migráció nagysága esetenként kiugróan, de általában folyamatosan bővült. A határok szűrő szerepének csökkenése, a különböző informatikai eszközök tömeges elterjedése és alkalmazása, továbbá a globalizált gazdasági élet szereplői miatt az elkövetkezendő időszakban a migráció továbbra is meghatározó jelenség lesz a glóbuszon. Ehhez szorosan hozzátartoznak azok, a Föld bármely pontján kialakuló természeti katasztrófák, polgárháborús vagy más krízishelyzetek, amelyek az ott élő polgárokat a lakóhelyük elhagyására kényszerítik.

Könyvünkben a meglévő forrásokra és szakmai tapasztalatokra támaszkodva bemutatjuk a migráció fogalmi rendszerét, amelyből jól kivehető, hogy az elmúlt időszak hazai és nemzetközi társadalmi életének dinamikus változásai miatt a régi fogalmak megújítására, újértelmezésére van szükség. Kísérletet tettünk továbbá a migráció mai, aktuális trendjeinek, kihívásainak, azok meghatározó tényezőinek bemutatására, mindezeknek a hivatalos statisztikai adatokkal való illusztrálására. Megállapítottuk, hogy amíg a nemzetközi migráció több mint fele (57,6%)⁹ a fejlett társadalmi, gazdasági térségekbe irányul, addig a transznacionális és lokális pull-push hatások eredményeként a menekülteknek csupán 14%-a érinti¹⁰ a fejlett országokat. Az elmúlt két-három évtizedben a fejlődő országok között zajló migráció nagyságrendje is jelentősen és gyorsan növekedett, s ehhez többek között a kétpólusú világ megszűnése, a megindult gyors fejlődés, az új piacok megteremtése és a közlekedés forradalma is hozzájárult.

Mivel hazánk az elmúlt 30 évben több alkalommal – és jelenleg is – a migráció fókuszába került, ezért bemutatjuk a hazai és európai migrációs trendeket és azok kezelésének tapasztalatait, valamint a migrációs trendek jövőbeni kezelésére egy általunk helyesnek tartott szisztémát, a SAS-t. A SAS a schengeni felkészülés és teljes jogú tagság során már megismert, alkalmazott elemekből épül fel, s hatékony, következetes alkalmazása esetén mind az EU-tagállamok, mind hazánk biztonsági érdekeit szem előtt tartja, és lényegesen enyhítheti a migrációs nyomást, illetve nagyobb hatékonysággal kezelheti a migrációt.

9 United Nations Population Division, Department of Economic and Social Affairs: *Trends in International Migrant Stock: The 2015 Revision*.

10 UNHCR (2016): *Global Trends: Forced Displacement in 2015*. 2.